

OCENE – POROČILA

PRIZNANJA ZLATA HRUŠKA 2023

Mestna knjižnica Ljubljana že več kot desetletje podeljuje znak zlata hruška kakovostnim knjigam za otroke in mladino. V letu 2021 sta Mestna knjižnica Ljubljana in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije sklenili dogovor o skupnem podeljevanju priznanja zlata hruška. S tem je postalo priznanje zlata hruška vseslovensko knjižničarsko priznanje za kakovostno knjigo za otroke. Prejemniki zlata hruška so razglašeni 13. novembra, na dan prijaznosti. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije je imenovala strokovno komisijo v sestavi mag. Jerneja Stoviček (OŠ Zalog) – predsednica, Alja Bratuša (OŠ Polzela), dr. Andreja Erdlen (Mariborska knjižnica), Liljana Klemenčič (Knjižnica Ivana Potrča Ptuj), Ana Kosirnik (Mestna knjižnica Ljubljana), Martina Kozorog – Kenda (OŠ Simona Gregorčiča Kobarid) in mag. Maša P. Žmitek (Center ilustracije). Strokovna komisija je med knjigami (izšle so v letu 2022), ki jim je strokovni odbor Priročnika za branje

kakovostnih mladinskih knjig podelil znak za kakovost zlata hruška, ki ga vodi in izdaja Mestna knjižnica Ljubljana, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo. Kompetenčni center za področje mladinskega knjižničarstva izbirala med štirimi kategorijami: izvirna slovenska mladinska leposlovna knjiga, prevedena mladinska leposlovna knjiga, izvirna slovenska mladinska poučna knjiga in prevedena mladinska poučna knjiga.

UTEMELJITVE NAGRAD

Priznanje zlata hruška 2023 za izvirno slovensko mladinsko leposlovno knjigo

Neli Kodrič Filipič: *Kdo je kriv, da je zima bela in druge zgodbe.*

Ilustrirala Ana Zavadlav.

Pivec, 2022.

Zbirka prinaša devet prisrčnih zgodb o deklici Evi, bistri in igrivi prvošolki, ki svet okoli sebe raziskuje z detektivsko natančnostjo in ga odkriva v mehkih prehodih nekje med resničnostjo in otroško domišljijo.

Kljub temu da so zgodbe ločeno izhajale v reviji Galeb, je zbirka vsebinsko in formalno zaokrožena celota. Začne se z zgodbo, ki je postavljena na začetek šolskega leta, in konča z zgodbo, ki prinaša nadih poletnih počitnic nekje ob morju.

Naslov zbirke je povzet po naslovu ene od njenih osrednjih zgodb, umeščene nekje v sredino zbirke, ki, kot se zdi, tvori njeno simbolno ozadje. Med-

tem ko zgodba pripoveduje o Evinem ustvarjalnem večeru tik pred odhodom v posteljo, ko na bele zidne ploščice v kopalnici s prstki naredi raznobarvne odtise, tako da ena ploščica »postane kot pomladni vrt«, druga »se spremeni v poletni travnik«, tretja »v jesenski drevored«, na četrto, zimsko, pa ne ve natančno, kaj odtisniti, je na simbolni ravni prav taka tudi celotna zbirka. Eva na »nepopisan bel list papirja«, ki simbolizira prvo leto njenega šolanja, igrivo, od prve do zadnje zgodbe, niza svoje raznobarvne, hudomušne in ustvarjalnih domislic polne dogodivščine. Temu, kot je videti, sledi tudi oblikovanje zbirke, saj so Evine zgodbe »odtisnjene« na snežno bel papir, na katerem skupaj z drobnimi, včasih tudi celostranskimi iskrivimi ilustracijami Ane Zavadlav delujejo kot Evini pisani prstni odtisi.

Ker so zbirke kratkih zgodb za otroke z vidika žanra velikokrat spregledane, pa čeprav so kakovostne in mlademu bralcu zaradi možnosti branja v nadaljevanjih pisane na kožo, naj bo tokrat nekoliko drugače.

Miha Hančič in Ram Cunta:

Tik je šel v gozd po drva.

Zavod VigeVageKnjige, 2022.

(Risoromani)

Risoroman pripoveduje zgodbo o Tiku, simpatičnem kuščarju, ki se nekega jesenskega dne, kot pove že sam naslov dela, s svojo zvesto spremljevalko alpako odpravi v gozd po drva. Toda že po nekaj straneh se izkaže, da to ne bo zgolj kratek sprehod v gozd in nazaj, ampak pravo pravcato potovanje, polno dogodivščin in preizkušenj, skozi katera bo moral glavni junak, da bo dosegel svoj jasno zastavljeni cilj, to je drva za zimo.

Risoroman je tako v vsebinskem kot oblikovnem smislu zelo komplek-

sno delo, zaradi česar ga lahko berejo tako otroci kot odrasli. Če bo za mladega bralca Tikovo potovanje v gozd le zbirka zabavnih pustolovščin in drobnih, hudomušnih pripetljajev, ob katerih se bo vsakokrat znova nasmejal, bo za odraslega bralca vse prej kot samo to. Tikova pot se namreč lahko bere tudi kot skrbno tkana tkanina, sestavljena iz dvostranih sekvenc, tj. eno na drugo nanizanih pustolovščin, ki so polne arhetipov in aluzij na človekovo preteklo in polpreteklo zgodovino ter umetnost v vseh njenih pojavnih oblikah. Nenazadnje pa jo lahko beremo tudi kot slehernikovo pot skozi svetle in temne plati življenja, ki jih, kot je to značilno za Tika, zmoremo nositi le ob stoičnem prenašanju od rojstva, ko krenemo na pot, do bridkega konca, ko prispemo do cilja.

Tudi v oblikovnem pogledu je delo izjemno kompleksno, saj po eni strani prinaša estetsko risbo, ki je v ravnovesju z besedo in zgodbo, po drugi strani pa pogum avtorjev po preizpraševanju in preigravanju mej samega žanra.

Delo predstavlja pomemben prispevek v razvoju slovenske stripovske umetnosti.

Priznanje zlata hruška 2023

za prevedeno mladinsko

leposlovno knjigo

Tina Vallès: *Spomin na drevo.*

Prevedla Veronika Rot. Zala, 2022.

Knjiga katalonske pisateljice Tine Vallès prinaša prvoosebno pripoved še ne enajstletnega dečka Jana o spremembah, ki jih je v družino vnesla neozdravljiva bolezen njegovega dedka Joana, demenca. Kot na simbolni ravni kažeta že njuni imeni, sta si dedek in vnuk zelo blizu, še posebej pa se eden na drugega navežeta potem, ko se Janova stara starša zaradi napredovanja

dedkove bolezni priselita k njim v Barcelono. Soočanje z boleznijo je tako za dedka še posebej boleče, zaradi česar pa skozi zgodbo hitro zori in odrasča.

Posebno mesto v pripovedi ima dedkova zgodba o vrbi. To je tudi eden ključnih elementov, ki generira celotno pripoved, saj njena vsebina vse do zadnjega poglavja ostaja tako za Jana kot tudi bralca skrivnost. In tako kot jo je dedek svoji hčerki, Janovi mami, povedal, ko je dopolnila enajst let, tako jo tudi vnuku Janu pove tik pred njegovim enajstim rojstnim dnevom, in to v enajstem, zadnjem poglavju knjige.

Zgodba o vrbi je ganljiva zgodba o drevesu, skozi katerega raste večplastnost Janove pripovedi kot celote. Simbolizira človekovo povezanost z naravo in poudarja njegovo umeščenost v širši kontekst družine ter z njo povezane tradicije in spominov. Predstavlja modrost, ki jo vnukom lahko predajo le dedki in babice.

Knjiga je členjena na enajst vsebinsko zaokroženih poglavij, pri čemer je vsako od njih dodatno razdeljeno na enajst podpoglavij, dolgih največ eno ali dve strani. Pripoved je zato kljub svoji kompleksnosti zelo privlačna za branje. Njena posebnost pa je med drugim tudi izrazita poetičnost, obarvana s kopico simbolike, zaradi česar se vsak zapis o knjigi vsakokrat znova izkaže kot zgolj prozaičen poizkus opisa nečesa, česar se ne da opisati.

**Priznanje zlata hruška 2023
za izvirno slovensko mladinsko
poučno knjigo**

Natalija Štular: *Mala kraljica velikih sten: Mira Marko Debelak-Deržaj*. Ilustriral Damijan Štepančič. Gornjesavski muzej Jesenice, enota Slovenski planinski muzej, 2022. (Alpinistične legende)

Zbirka Alpinistične legende, ki jo izdaja Slovenski planinski muzej, nam s svojo prvo knjigo predstavlja še eno od doslej po krivici zapostavljenih in prezrtih velikih slovenskih osebnosti, žensko, vrhunsko alpinistko v svetovnem merilu, Miro Marko Debelak-Deržaj.

Knjiga, ki bi glede na tematiko in vrsto predstavljenega gradiva lahko bila predvsem branje za odraslega bralca, se odlikuje po tem, da je oblikovno zastavljena na način, ki bo k branju pritegnil tudi mlade. Bogata vsebina, skozi katero se nam izriše lik vsestransko nadarjene izjemne ženske osebnosti v kontekstu duha časa prve polovice 20. stoletja, je z izrednim občutkom za ritem podana skozi niz dramaturško dodelanih kadrov in sekvenc, oblikovanih v subtilnem prepletu besedila, ilustracije, stripovskih vložkov in arhivskega gradiva (fotografije, pisma, izseki iz Mirinih dnevnikov, članki iz revij in časopisov ...). Zadnji poglavji knjige prinašata skrbno urejena seznama uporabljenih virov in literature ter fotografij, kar predstavlja dodatno odliko dela, ki želi pritegniti čim širši krog bralcev, tudi zahtevnejših.

Knjiga Mala kraljica velikih sten pa ni le pripoved o eni od slovenskih alpinističnih legend, ampak tudi pripoved o slovenskem alpinizmu, njegovem razvoju in zgodovini. In tudi to je značilnost, ki knjigo v kontekstu slovenske knjižne produkcije dela posebno.

**Priznanje zlata hruška 2023
za prevedeno mladinsko poučno
knjigo**

Philippe Nessmann: *Z vsemi čuti!* Ilustriral Régis Lejonc. Fotografije Célestin. Prevedla Jasmina Žgank. Miš, 2022.

Poučna knjiga francoskega avtorja nam skozi pet vsebinsko in oblikovno premišljeno strukturiranih poglavij na

interdisciplinaren način predstavi pet glavnih človekovih čutov (vid, sluh, tip, voh, okus) in z njimi povezanih čutil (oči, ušesa, koža, nos, jezik). Na koncu doda še šesto poglavje, posvečeno t. i. šestemu čutu ter nekaj drugim, ki naj bi jih ljudje glede na novejšo raziskavo še imeli (propriocepcija ali čut za zaznavanje lastnega telesa, nocicepcija ali čut za bolečino ...).

Knjiga se odlikuje z izrazito sistematičnostjo, saj so vsa njena poglavja bolj ali manj enotno strukturirana. Vsako poglavje vsebuje nekaj stalnih elementov (razlaga anatomije čutila, vezanega na obravnavani čut, intervju z osebo, ki opravlja poklic, pri katerem je izbrani čut še posebej pomemben, zabavni aforizmi in frazeologemi, povezani s posameznim čutom oz. njegovim čutilom ...), ki pa jih na način časopisne, včasih celo oglasne postavitve besedila dopolnjujejo posamezne zanimivosti (okvare posameznih čutov, zgodovina Braillove pisave, znakovnega jezika ...), miselne naloge, različne ilustracije, zabavni stripovski vložki ... Vsak čut je tako vsebinsko in oblikovno predstavljen z več zornih kotov, njegova predstavitev pa se vsakokrat zaključí jasno, z dvostransko ilustracijo oz. reprodukcijo slikarskega dela, ki prav tako ni izbrano naključno.

Kot taka je knjiga izjemno pregledna in zato kljub dokaj zahtevni tematiki dostopna tudi mlajšim bralcem. Njena odlika je med drugim ta, da s svojo sistematično interdisciplinarno obravnavo vsakega čuta posebej ne nudi le možnosti samostojnega individualnega branja, temveč je primerna tudi za popestritev pouka in skupinsko delo v razredu.

ZGODBA O HRUŠKI

Pogled komisije na bera zlatih hrušk

Bera zlatih hrušk je tako kot že vsa pretekla leta tudi za leto 2022 obilna in pestra, a ima svoje posebnosti. Zajema 90 naslovov mladinskih knjig¹, od katerih jih je 38 izvirno slovenskih in 52 prevedenih. Med izvirno slovenskimi je 33 leposlovnih del in 5 poučnih, med prevedenimi pa 48 leposlovnih in 4 poučna dela. Že na prvi pogled torej lahko ugotovimo močno prevlado leposlovja nad poučnim gradivom, in to v obeh kategorijah, tako v izvirno slovenski kot prevedeni.

Za leposlovje smo običajno vajeni, da zvrstno zajema dramska, pesniška in prozna besedila, pri čemer v okvir mladinskih proznih tekstov oblikovno lahko štejemo kartonke in slikanice, če tvorijo leposlovno zgodbo, zbirke zgodb in pravljic, romane ipd. Od omenjenih treh zvrsti je bera zlatih hrušk za leto 2022 postregla predvsem s proznimi teksti, medtem ko so dramska umanjala, poezije pa je le za vzorec, in še to le za najmlajše. Se pa v zadnjih letih močno razvija zvrst, ki je klasična delitev leposlovja ne zajema, bo pa o njenih teoretičnih izhodiščih in uvrstitvah zagotovo treba kmalu podrobneje spregovoriti, to je strip. Strip namreč, če ga kljub vsemu štejemo v okvir leposlovja, zajema kar 30 % vseh zlatih leposlovnih hrušk za leto 2022. Če torej povzamemo, je celotna bera zlatih hrušk za leto 2022 prinesla predvsem prozna besedila in stripe, zelo malo poučnega gradiva in poezije, dramskih besedil pa v okviru mladinske književnosti tako ali tako sploh nismo vajeni.

Vsak avtor, ki piše knjigo, ima med pisanjem najbrž ves čas pred seboj ciljno publiko, ki ji besedilo namenja. Zlate

1 V izbor za priznanje zlata hruška pridejo le novosti (brez prenovljenih izdaj in novih izborov).